

Oplegvel Raadsstuk

Portefeuille H. van der Molen
Auteur Mevr. C.R. Reitzema
Telefoon 5115042 E-mail: creitzema@haarlem.nl
STZ/WWGZ Reg.nr. 2009/96030
Te kopiëren: A
B & W-vergadering van 16 juni 2009

Onderwerp

Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers

DOEL: Besluiten

De raad heeft op 30 oktober 2008 het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011 in Haarlem* vastgesteld. Een van de in het Beleidsplan benoemde prioriteiten is het verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers. Het college heeft toegezegd de uitwerking hiervan aan de raad voor te leggen. Het voorliggende *Plan van aanpak* voorziet hierin.

B&W

1. Het college stelt de raad voor het *Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers* vast te stellen.
2. Het college besluit het gehele beschikbare bedrag van € 364.212,- te besteden in 2009 en 2010 (kostenplaats 1141.4756.1110; conform bestedingsvoorstel resultaat jaarrekening 2008) en een eenmalige extra investering van € 50.000,- ten behoeve van de informatiecampagne te doen en deze eenmalige extra middelen te dekken uit de ruimte binnen de *Subsidies Wonen, Welzijn en Zorg 2009*.
3. Het college stelt de raad voor per 2011 structurele middelen beschikbaar te stellen voor verbetering van de ondersteuning aan mantelzorgers na evaluatie van de maatregelen eind 2010, en hiervoor € 50.000,- te reserveren binnen de structurele ruimte *Subsidies Wonen Welzijn Zorg* (kostenplaats 1134.4791.1000) en € 50.000,-, binnen de middelen die beschikbaar zijn gesteld voor de verhoging van het budget voor welzijnswerk zoals vastgelegd in de *Kadernota 2008* en het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* (kostenplaats 1134.4669.1000).
4. De betrokkenen ontvangen daags na besluitvorming informatie over dit besluit; de media krijgen een persbericht.
5. Het college stuurt dit voorstel naar de gemeenteraad, nadat de commissie Samenleving hierover een advies heeft uitgebracht.

Raad:

Besluit	Moties en amendementen	Raadsstuk
in te vullen door griffie	in te vullen door griffie	in te vullen door griffie
☐ Conform	☐ Ja	Raadsstuknr
☐ Gewijzigd	☐ Nee	
☐ Aangehouden		Datum vergadering
☐ Afgevoerd		

RAADSSTUK

Onderwerp: Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers

Inleiding

De raad heeft op 30 oktober 2008 het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011 in Haarlem* vastgesteld. Een van de in het Beleidsplan benoemde prioriteiten is het verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers. Het college heeft toegezegd de uitwerking hiervan aan de raad voor te leggen. Het voorliggende *Plan van aanpak* voorziet hierin.

Voorstel aan de raad

1. Het college stelt de raad voor het *Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers* vast te stellen.
2. Het college stelt de raad voor per 2011 structurele middelen beschikbaar te stellen voor verbetering van de ondersteuning aan mantelzorgers na evaluatie van de maatregelen eind 2010, en hiervoor € 50.000,- te reserveren binnen de structurele ruimte *Subsidies Wonen Welzijn Zorg* (kostenplaats 1134. 4791.1000) en € 50.000,-, binnen de middelen die beschikbaar zijn gesteld voor de verhoging van het budget voor welzijnswerk zoals vastgelegd in de *Kadernota 2008* en het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* (kostenplaats 1134.4669.1000).

Beoogd resultaat

Uitvoering van het *Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers* en dekking voor de structurele financiële effecten.

Argumenten

Het *Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers* voorziet in een intensivering en vernieuwing van de ondersteuning aan mantelzorgers. De looptijd van het project is twee jaar. Voor de structurele effecten van de intensivering en vernieuwing stelt het college de raad structurele middelen voor na een evaluatie eind 2010.

Kanttelingen

n.v.t.

Uitvoering

De uitvoering van het Plan van aanpak wordt na besluitvorming in de raad ter hand genomen. Dit gebeurt door middel van intensieve samenwerking met relevante organisaties.

Bijlagen

Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers.

Raadsbesluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

1. In te stemmen met het *Plan van aanpak Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers*.

2. Na evaluatie van de maatregelen eind 2010, per 2011 structurele middelen beschikbaar te stellen voor verbetering van de ondersteuning aan mantelzorgers, en hiervoor € 50.000,- te reserveren binnen de structurele ruimte *Subsidies Wonen Welzijn Zorg* (kostenplaats 1134. 4791.1000) en € 50.000,-, binnen de middelen die beschikbaar zijn gesteld voor de verhoging van het budget voor welzijnswerk zoals vastgelegd in de *Kadernota 2008* en het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* (kostenplaats 1134.4669.1000).

Gedaan in de vergadering van ... .. (in te vullen door de griffie)

De griffier

De voorzitter

Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011

Prioriteit “Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers”

Plan van aanpak

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Visie op mantelzorg	4
2. Mantelzorg in beeld	6
3. Plan van aanpak verbeteren ondersteuning aan mantelzorgers	11
4. Financiën	14
5. Bijlage 1 Begroting informatiecampagne	16
6. Bijlage 2 Advies van de Wmo-raad en reactie college B&W	17

Inleiding

De gemeente Haarlem gaat de komende twee jaar de ondersteuning aan mantelzorgers verbeteren.

Verbeteren van mantelzorgondersteuning is vastgelegd als prioriteit in het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011*. Dit om ervoor te zorgen dat mantelzorgers de erkenning krijgen die zij verdienen. En om ervoor te zorgen dat zij de weg naar ondersteuning vinden zodat zij ondersteund kunnen worden voordat zij overbelast zijn.

In voorliggend plan van aanpak benoemt de gemeente drie speerpunten die zij de komende jaren gaat uitwerken en realiseren: het verbeteren van de informatie en advies aan mantelzorgers, het verbeteren van de respijtmogelijkheden en uitbreiden van individuele ondersteuningsmogelijkheden.

Totstandkoming van het plan van aanpak

Het plan is in intensief overleg met mantelzorgers en hun organisaties opgesteld.

Het college heeft in november 2008 de Wmo-raad om advies gevraagd. In bijlage 1 is het advies inclusief reactie van het college te vinden.

De verbetering van de ondersteuning aan mantelzorgers is in projectvorm gegoten. In januari 2009 is de Begeleidingsgroep van het project Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers opgericht.

Deelnemers hiervan zijn vertegenwoordigers van Tandem, Platform Belangenbehartiging Mantelzorgers, Stichting MEE, het Cliënten Belangen Bureau KAM (CBB) en beleidsadviseurs van de gemeentes Heemstede, Bloemendaal en Haarlem. Bij de totstandkoming van het plan van aanpak heeft de Begeleidingsgroep een belangrijke rol gehad.

Op 2 maart 2009 heeft de Startconferentie Mantelzorg plaatsgevonden. Ruim veertig vertegenwoordigers van organisaties die met mantelzorg te maken hebben, leverden op deze bijeenkomst inhoudelijke input voor het plan van aanpak.

Aan het plan van aanpak ligt een aantal onderzoeken ten grondslag.

In 2007 is onderzoek gedaan naar mantelzorgers in het Leefbaarheids- en Veiligheidsonderzoek van Haarlem. In 2008 is onderzoek naar mantelzorgers gedaan in het jaarlijkse gemeentelijke Omnibusonderzoek. In 2009 is kwalitatief onderzoek door O&S gedaan onder een kleine groep mantelzorgers en een onderzoek onder jonge mantelzorgers via het Digipanel Jeugd. Voorts is gebruik gemaakt van bestaand onderzoek.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 is de visie van de gemeente Haarlem op mantelzorg neergelegd.

In hoofdstuk 2 worden mantelzorgers in Nederland en Haarlem in beeld gebracht.

In hoofdstuk 3 worden de speerpunten ter verbetering van de ondersteuning aan mantelzorgers gepresenteerd, gekoppeld aan het plan van aanpak.

In hoofdstuk 4 wordt het plan van aanpak voorzien van een financiële paragraaf.

In bijlage 1 is een overzicht van de begrote kosten van de informatiecampagne opgenomen.

In bijlage 2 is het advies van de Wmo-raad opgenomen, inclusief de reactie van het college.

De opgenomen citaten van mantelzorgers zijn afkomstig uit het onderzoek “*Wat bezielt de mantelzorger?*” (Nicis Institute 2008)

1. Visie op mantelzorg

Mantelzorg: wat is dat?

Mantelzorg is onbetaalde zorg aan een partner, ouder, kind, vriend, kennis of buur. Mantelzorgers geven deze zorg omdat zij een persoonlijke, emotionele band hebben met degene die zij verzorgen. De zorg loopt uiteen van het doen van boodschappen tot het wassen en aankleden van iemand. Vaak is de zorg langdurig en intensief. Gemiddeld geven mantelzorgers negentien uur hulp per week gedurende negen maanden.

Bewegredenen van mantelzorgers

Uit onderzoek van Nicis in opdracht van de gemeente Amsterdam naar bewegredenen van mantelzorgers blijkt dat mantelzorgers het geven van zorg vanzelfsprekend vinden. Enerzijds omdat zij de relatie met hun naaste in stand willen houden, anderzijds omdat ze het als een intrinsieke plicht voelen om voor de ander te zorgen. Die vanzelfsprekendheid komt voort vanuit de emotionele band die zij hebben met de verzorgde. Een band die wordt gevoed door liefde, respect en of plicht. “Mijn moeder heeft altijd voor mij gezorgd, nu kan ik iets terugdoen”, is een veelgehoorde bewegreden. Onderzoek van het SCP (*) onderstreept dit: 84% vindt mantelzorg geven vanzelfsprekend met als belangrijkste motieven liefde en genegenheid (78%), vriendschap (70%) en plicht (67%).

Mantelzorg geven is belastend

De emotionele betrokkenheid leidt er vaak toe dat mantelzorgers zwaar of zelfs overbelast raken. Ze ervaren het als hun plicht om zoveel mogelijk en zo lang mogelijk alles zelf te blijven doen. Ze willen de zorg niet uit handen geven. Soms gaat dat zo ver dat mensen minder gaan werken of zelfs hun baan opzeggen. De wens van de verzorgde om thuis te blijven wonen kan daarbij een rol spelen. Soms is die wens zo sterk dat hulp van buitenaf geweigerd wordt. Dat is voor de mantelzorger extra belastend.

Mantelzorgers verdienen erkenning

Mantelzorgers zijn goud waard. In de eerste plaats voor degene die zij verzorgen: hun partner, ouder, kind, buur of vriend. Maar ook maatschappelijk gezien zijn mantelzorgers goud waard. Als professionals alle zorg die mantelzorgers verlenen over zouden moeten nemen, zou dat een enorme kostenpost zijn.

Daarom verdienen mantelzorgers erkenning, respect en begrip. Van de mensen om hen heen, maar ook van de overheid. Met het benoemen van mantelzorg als prioriteit in het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* wil de gemeente Haarlem mantelzorgers die erkenning geven. Dat doen we door middel van het verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers.

Mantelzorg is geen verplichting

Mantelzorg mag nooit een verplichting zijn. De aanwezige mantelzorg wordt weliswaar meegewogen in de indicatie voor Wmo-voorzieningen, het moet altijd mogelijk zijn om professionele zorg of ondersteuning in te schakelen op het moment dat de mantelzorger de zorg uit handen wil geven. Mantelzorg wordt gegeven op vrijwillige basis en kan niet worden afgedwongen door de gemeente. Kostenbesparing is geen motief van de gemeente om de ondersteuning aan mantelzorgers te verbeteren.

Ondersteuning: versterken van eigen kracht

Het doel van de ondersteuning aan mantelzorgers is het versterken van de eigen kracht van mensen. Ondersteuning helpt mensen om het langer alleen te kunnen doen en zelfstandig te kunnen blijven (wonen). Dat gebeurt op twee manieren. Door een goed evenwicht in draagkracht en draaglast van de mantelzorg te bereiken, houdt de mantelzorger het langer vol. Als gevolg daarvan kan de verzorgde langer zelfstandig blijven functioneren. Zo wordt op twee manieren de eigen kracht van mensen versterkt.

(*) *Mantelzorg. Een overzicht van de steun van en aan mantelzorgers in 2007. Sociaal Cultureel Planbureau, februari 2009.*

Regierol van de gemeente

Het verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers kan en wil de gemeente niet alleen doen. Daar heeft zij de deskundigheid van maatschappelijke partners voor nodig. Maatschappelijke organisaties zijn partners in de uitvoering van het gemeentelijk beleid. Organisaties die weten wat er leeft onder mantelzorgers en waar zij behoefte aan hebben. Het plan van aanpak is dan ook in samenwerking met mantelzorgers en hun organisaties opgesteld.

De gemeente neemt in dit proces de regierol: zij initieert, stimuleert, faciliteert en financiert om samen met de betrokken organisaties tot concrete resultaten te komen. Resultaten sluiten aan bij de vraag van de klant, want die is leidend. De gemeente stimuleert tevens vanuit haar “helikopterview” de samenwerking tussen organisaties.

Regionale samenwerking

De ondersteuning van mantelzorgers is een gemeentelijke taak. De gemeente Haarlem zoekt op dit terrein echter actief naar samenwerking tussen gemeenten in de regio Zuid-Kennemerland. De subsidieverlening op het terrein van mantelzorg is regionaal afgestemd. Bij het opstellen en uitwerken van dit plan van aanpak zijn regiogemeenten intensief betrokken. Op een aantal terreinen wordt de uitwerking gezamenlijk opgepakt.

Samenvattend is de visie van de gemeente Haarlem op mantelzorg:

- Mantelzorgers verdienen erkenning, respect en begrip.
- Mantelzorg kan nooit verplicht worden door de gemeente.
- De ondersteuning aan mantelzorgers is erop gericht de eigen kracht van mensen te versterken. Dat geldt zowel voor de mantelzorger als degene voor wie wordt gezorgd.
- Ondersteuning moet erop gericht zijn een balans te realiseren tussen draagkracht en draaglast van mantelzorgers (voorkomen van overbelasting).
- De gemeente neemt de regierol om de ondersteuning aan mantelzorg te verbeteren.
- De vraag van de klant is leidend bij het (te ontwikkelen) aanbod.
- De gemeente werkt samen met de regiogemeenten bij het opstellen en uitvoeren van beleid op het gebied van mantelzorgondersteuning.

*“Nou kun je wat terugdoen, dus zolang als ik het kan, blijf ik het doen.
Ik vind het gewoon een plicht dat ik dat moet opvangen.
Vroeger toen wij klein waren heeft zij de benen uit haar naad gelopen.
En nou kan ik eens een keertje wat terugdoen.”*

Dhr. Colijn

2. Mantelzorg in beeld

2.1. Mantelzorg in Nederland

Mantelzorg: van onschatbare waarde

Mantelzorg is van onschatbare waarde. Het grootste deel van de zorg in Nederland wordt gegeven door mantelzorgers: van alle zorg in Nederland wordt 75% gedaan door mantelzorgers, 20% door professionals en 5% door vrijwilligers. Mantelzorgers voorkomen dat mensen worden opgenomen in het ziekenhuis of verzorgings- of verpleeghuis.

Bijna drie miljoen mensen (ongeveer 19% van de bevolking) verrichten in Nederland mantelzorg. Driekwart van de helpers zorgt langer dan drie maanden voor een ander, gemiddeld ruim vijf jaar. De meerderheid verleent meer dan 8 uur per week hulp. Het grootste deel (42%) van de mantelzorgers zorgt voor een (schoon)ouder, gevolgd door zorg voor een partner (20%), kennis/vriend (11%), kind (9%), ander familielid (10%), buur (5%) of anders (2%).

Mantelzorgers: van jong tot oud, vaker vrouw dan man

Uit de meest recente gegevens van het SCP blijkt dat de meeste mantelzorg gegeven wordt door volwassenen in de leeftijdscategorie 45 - 54 jaar. In onderstaande tabel is weergegeven het leeftijdspercentage van mantelzorgers.

Mantelzorgers naar leeftijd

Leeftijd	Percentage
18 - 34	12%
35 - 44	20%
45 - 54	27%
55 - 64	24%
> 65	17%

Van de mantelzorgers is een aanzienlijk deel tussen de 12 en 18 jaar. Naar schatting draagt zo'n tien procent van alle thuiswonende kinderen van 12 jaar en ouder (mede) zorg voor een langdurig ziek familielid. Exacte cijfers van deze groep ontbreken.

Vrouwen geven beduidend vaker mantelzorg dan mannen: 61% tegen 39%.

Soorten mantelzorg

De mantelzorg kan bestaan uit verschillende soorten zorg: huishoudelijke hulp, emotionele steun, toezicht houden, administratieve ondersteuning, verzorging en verpleging en begeleiding bij bezoeken aan artsen en ziekenhuizen. De meeste mantelzorgers verlenen een combinatie van bovenstaande elementen, gemiddeld drie of vier typen hulp. Het meest voorkomend zijn emotionele steun en toezicht (83%), begeleiden bij bezoeken (78%), huishoudelijke hulp (77%) en administratieve ondersteuning (62%).

Onderscheid mantelzorg en vrijwilligerswerk

Mantelzorg is niet hetzelfde als vrijwilligerswerk. Mantelzorg overkomt je. Je wordt mantelzorger omdat je een emotionele band hebt met degene voor wie je zorgt.

Vrijwilligerswerk is net als mantelzorg onbetaald, maar voor vrijwilligerswerk kies je.

Vrijwilligerswerk doe je op een afgebakend moment, bijvoorbeeld een dag in de week. Mantelzorger ben je in veel gevallen 24 uur per dag, zeven dagen in de week. Al is het maar in je hoofd.

Mantelzorg geven is belastend

Het geven van mantelzorg is belastend. Dat kan zijn in de vorm van fysieke belasting of psychische/emotionele belasting. Mantelzorg geven kan ook leiden tot te weinig vrije tijd of tot financiële problemen.

Uit het SCP onderzoek komt naar voren dat 22% van de mantelzorgers zich niet belast voelt, 33% licht belast (ze hebben een voortdurend plichtsgevoel), 28% matig belast (zij ervaren problemen met het combineren van taken) en 17% ernstig belast (dat wil zeggen overbelast).

De belasting neemt toe als mensen veel hulp geven over een langere periode (meer dan 8 uur per week langer dan 3 maanden). Het intensiefst is het als de mantelzorger een partner of kind verzorgt of er alleen voor staat, bijvoorbeeld alleenstaande moeders met een gehandicapt kind. Voor mensen die zorgen voor iemand met gedragsproblemen of voor iemand die niet lang alleen kan zijn, is de belasting het zwaarst. De zwaarst belaste mantelzorgers komen in alle leeftijdscategorieën voor. De beleving van de mantelzorgers zelf is ook van belang voor de ervaren belasting. Mantelzorgers die geen alternatief zien voor de situatie en die geen hulp durven inroepen, ervaren relatief de grootste belasting. Allochtonen komen relatief vaker voor in deze categorie, waarbij taal en onbekendheid met de mogelijkheden de belangrijkste drempels vormen. Maar ook de algemeen heersende opvatting dat de zorg “in eigen kring” moet worden opgevangen.

Werkende mantelzorgers

De meeste mantelzorgers die werken kunnen hun mantelzorgtaken goed combineren met een baan. Ruim een derde vindt het echter (te) zwaar. Soms is mantelzorg een reden om minder te gaan werken (7%) of er helemaal mee te stoppen (3%). Er is relatief weinig gebruik van werknemers van bestaande verlofregelingen. Onbekendheid en de lage betaling (bij langdurend zorgverlof) spelen hierin parten. Mantelzorgers proberen veelal eerst in eigen tijd de zorg op te vangen door bijvoorbeeld vakantiedagen op te nemen of in overleg met de werkgever flexibel te werken.

Mantelzorg geven is ook een bron van plezier

Mantelzorg is belastend, maar ook een bron van voldoening. Het geeft mensen een goed gevoel om te helpen en ze krijgen er waardering door. Veel mantelzorgers genieten van de leuke momenten met degene voor wie ze zorgen. Vaak verbetert de relatie met degene voor wie ze zorgen. (SCP) Het is belangrijk dit positieve aspect van mantelzorg in ogenschouw te houden.

Bekendheid van ondersteuningsmogelijkheden

Mantelzorgondersteuning is “het geheel aan voorzieningen en diensten dat direct of indirect gericht is op het verminderen van de draaglast en vergroten van de draagkracht van helpers”. (SCP) Uit onderzoek van het SCP blijkt dat de mantelzorgers het meest bekend zijn met respijtvorzieningen in de vorm van dagopvang en activiteitencentra (60%). Ongeveer de helft van de mantelzorgers weet de weg naar het gemeentelijk loket te vinden voor informatie en advies. Minder bekend zijn oppas en logeervoorzieningen, lotgenotencontact en de ontspanningsdagen van bijvoorbeeld Mezzo.

Behoeft en gebruik aan ondersteuning

Een kwart van de mantelzorgers geeft aan behoefte te hebben aan respijtvorzieningen. Ruim een derde heeft behoefte aan informatie en advies. Overigens zegt 41% geen behoefte te hebben aan ondersteuning.

Uit het SCP onderzoek blijkt dat het feitelijke gebruik van de ondersteuning ver achter blijft bij de behoefte. Het gaat dan om de behoefte aan dagopvang, oppas, logeervoorziening, informatie en advies, lotgenotencontact, administratieve ondersteuning, ontspanningsmogelijkheden, telefonische en digitale hulpverlening. Oorzaken dat het gebruik achter blijft zijn: onbekendheid waar de voorziening is te verkrijgen (38%), verwachten niet in aanmerking te komen (16%), niet urgent genoeg en nog niet aan toegekomen (13%) en de voorziening sluit niet aan bij de behoefte (12%).

Gevolgen pakketmaatregel AWBZ

Het ministerie van VWS heeft besloten met ingang van 2009 de ondersteunende en activerende begeleiding (OB/AB) uit de AWBZ om te vormen tot een nieuwe functie begeleiding. Deze functie is gericht op mensen met een matige of ernstige beperking. Mensen met een lichte beperking, zoals licht dementerenden, licht verstandelijk gehandicapten of zelfstandig wonende mensen met psychiatrische problematiek, komen met ingang van 2009 niet meer in aanmerking voor begeleiding. Ook de indicatiecriteria voor respijtzorg zullen worden aangescherpt. De bedoeling van de wet is dat mensen deze begeleiding zoveel mogelijk in hun eigen omgeving organiseren.

De feitelijke impact van deze maatregel is op dit moment onbekend. Wel is duidelijk dat de maatregel in het algemeen een verzwaring voor de mantelzorgers betekent, bijvoorbeeld bij gezinnen met kinderen met ADHD/autisme. Daarmee is de noodzaak voor een betere ondersteuning nog groter geworden.

2.2. Mantelzorgers in Haarlem

Hoeveel mantelzorgers zijn er en voor wie zorgen zij?

Het beeld van mantelzorgers wijkt in Haarlem niet veel af van het landelijk beeld zoals hierboven beschreven. Uit de *Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor Haarlem 2007* (representatief onderzoek onder 3830 Haarlemmers) blijkt dat ongeveer een vijfde van de Haarlemmers mantelzorg verleent. Dat zijn zowel jongeren als ouderen.

In de meeste gevallen (41%) wordt mantelzorg verleend aan (één van) de ouders. Op een gedeelde tweede plaats staan een ander familielid of vrienden/buren (24%). Zo'n 13% verleent zorg aan zijn of haar partner, 10% aan kinderen. Gemiddeld verlenen Haarlemse mantelzorgers 9 uur per week zorg. Het leeuwendeel verleent deze zorg al langer dan een jaar (80%).

Knelpunten en de behoefte aan ondersteuning

Uit de *Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor Haarlem 2007* blijkt dat van alle mantelzorgers 39% knelpunten ervaart. Toch geeft 68% van de mantelzorgers aan geen behoefte te hebben aan ondersteuning. Van de rest geeft 23% aan misschien behoefte te hebben aan ondersteuning en 9% heeft deze behoefte heel duidelijk. Naarmate de mantelzorger meer uren zorg verleent, neemt de behoefte aan ondersteuning toe. De kans op overbelasting is juist bij deze groep groot.

De meeste behoefte is er aan informatie en advies (33%), gevolgd door vervangende zorg (19%), financiële compensatie (14%) en afstemming van mantelzorg en werk (10%). In de categorie overigen (10%) worden genoemd: meer begrip van anderen en meer ondersteuning van professionele hulpverleners.

Ook uit het *Kwalitatieve onderzoek* dat O&S heeft gedaan onder een zestal mantelzorgers blijkt informatie en advies boven aan het lijstje van behoeften te staan. Goede voorlichting en weten waar ze moeten zijn is van groot belang. Mantelzorgers gaan door een proces heen voordat ze (h)erkennen dat zij mantelzorger zijn. De onderzochte mantelzorgers geven verder aan begrip van de omgeving belangrijk te vinden. Een campagne rondom beeldvorming van mantelzorgers wordt als oplossing genoemd.

De behoefte aan respijtzorg komt ook uit dit onderzoek naar voren, bijvoorbeeld in de vorm van vrijwilligers die ook in het weekend beschikbaar zijn of een logeeraadres. Tegelijkertijd is er schroom om degene voor wie gezorgd wordt "uit handen te geven".

Tot slot zijn eenmalig als knelpunt genoemd de combinatie van werk en mantelzorg en het feit dat de gemeente bij de aanvraag van Wmo-voorzieningen niet altijd voldoende rekening houdt met de mantelzorger.

Bekendheid en gebruik van ondersteunende organisaties

In het *Omnibusonderzoek 2008 Haarlem* (representatief onderzoek onder 5000 Haarlemmers) is onderzoek gedaan naar de bekendheid en gebruik onder mantelzorgers van organisaties die ondersteuning bieden aan mantelzorgers. Het gaat dan om organisaties als Tandem mantelzorgondersteuning, Loket Haarlem, Stichting Thuiszorg Gehandicapten, Alzheimer Stichting en stichting MEE. De uitkomsten van het *Omnibusonderzoek* zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

Jonge mantelzorgers in Haarlem

Over jonge mantelzorgers is relatief weinig bekend. Om toch een indruk te krijgen van de jonge mantelzorgers in Haarlem is een vragenlijst via het *JeugdDigipanel* uitgezet. In het *JeugdDigipanel* zitten ruim 350 Haarlemse jongeren in de leeftijd van 12 – 18 jaar. De respons was ruim 40% en de uitkomsten zijn indicatief en niet representatief te noemen.

Belangrijkste uitkomsten uit dit onderzoek zijn:

- een op de vijf respondenten is mantelzorger (20%)
- ze zorgen voor hun ouder (27%), broer of zus (27%) of een ander familielid (53%) (combinatie van meerdere personen is mogelijk)
- de grootste groep (63%) zorgt minder dan 4 uur in de week, tussen de 4 – 8 uur is dat 27% en 10% zorgt meer dan 8 uur per week
- een op de vijf jonge mantelzorgers is vermoeid of overbelast
- het overgrote deel maakt geen gebruik van ondersteuning en vindt dat ook niet nodig. Slechts 3% heeft wel behoefte maar weet de weg niet. (NB: 20% heeft deze vraag niet ingevuld)
- de grootste behoefte aan ondersteuning bestaat uit informatie en advies, cursussen en iemand die dingen kan regelen (mantelzorgmakelaar)
- van de jonge mantelzorgers die wel ondersteuning hebben ontvangen kregen zij die van de thuiszorg en van Stichting MEE en daar was men tevreden over
- de grootste groep jonge mantelzorgers is van het vrouwelijke geslacht

2.3. Huidig aanbod aan mantelzorgondersteuning in Haarlem

In Haarlem is een divers aanbod aan mantelzorgondersteuning, al dan niet door de gemeente gesubsidieerd. De meeste organisaties werken op regionaal niveau (Zuid-Kennemerland of breder). De belangrijkste organisatie in de regio op het gebied van mantelzorgondersteuning is Tandem. Tandem richt zich uitsluitend op de ondersteuning van mantelzorgers. Tandem heeft consultants en mantelzorgmakelaars in dienst die mantelzorgers individueel ondersteunen. Het gaat om emotionele ondersteuning en ondersteuning op het administratieve en financiële vlak. Daarnaast biedt Tandem collectief aanbod zoals lotgenotencontact en cursussen.

Andere organisaties als Stichting MEE, Stichting Thuiszorg Gehandicapten (STG), het Cliënten Belangen Bureau KAM (CBB) doen ook aan collectieve of individuele mantelzorgondersteuning. Draagnet biedt casemanagement bij thuiswonende dementerenden. Verpleeg- en verzorgingshuizen bieden tijdelijke intramurale respijtzorg. De gemeente Haarlem biedt in het kader van respijtzorg tijdelijk hulp bij het huishouden. Loket Haarlem biedt informatie en advies op het brede terrein van wonen, zorg en welzijn. Tandem is een van de loketpartners en levert medewerkers aan het balieteam. Platform Belangenbehartiging Mantelzorgers Zuid-Kennemerland en Alzheimer Nederland afdeling Zuid-Kennemerland behartigen belangen voor mantelzorgers. Ten slotte zijn er landelijk werkende organisaties die mantelzorgers ondersteunen, zoals Mezzo en patiëntenorganisaties.

In onderstaand overzicht is een inventarisatie opgenomen van het aanbod. De landelijk werkende organisaties zijn hier niet in opgenomen.

*Met liefde, sin sang, zo doe je het.
Want als zo iemand heen zou gaan,
dan zou je helemaal niet op je geweten willen hebben:
“eens was ik zo zuur, waarom heb ik het gedaan?”*

Mevrouw Getrouw

Organisaties en aanbod

Organisatie	Informatie en advies	Collectieve ondersteuning	Individuele ondersteuning	Respijtzorg	Belangen behartiging
Tandem	X	X	X	X	
Stichting MEE	X	X	X		
Loket Haarlem	X				
Draagnet	X		X		
Stichting Thuiszorg Gehandicapten				X	
Platform Belangenbehartiging	X				X
CBB	X				
Alzheimer NL/afd. ZK	X	X	X		X
Zorgaanbieders V&V				X	
Gemeente Haarlem				X	

De diverse organisaties kennen een verschillende financieringsbron. In onderstaande tabel is de financieringsgrond en zo mogelijk budget van de verschillende organisaties voor mantelzorgondersteuning weergegeven.

Organisaties en financieringsgrond

Organisatie	Financieringsgrond 2009	Totale subsidie regionaal	Bijdrage gemeente Haarlem 2009
Tandem	Subsidie WWZ lokaal en regionaal	€ 183.635,-	€ 135.682,-
Stichting MEE	Rijksfinanciering AWBZ	n.v.t.	n.v.t.
Loket Haarlem	Subsidie gemeente Haarlem	n.v.t.	€ 182.295,-
Draagnet	Subsidie WWZ regionaal / AWBZ	€ 230.000,-	€ 155.940,-
Stichting Thuiszorg Gehandicapten	Subsidie WWZ regionaal	€ 61.328,-	€ 41.580,-
Platform Belangenbehartiging	Subsidie WWZ lokaal	n.v.t.	€ 9.000,-
CBB	Subsidie WWZ regionaal	€ 124.869,-	€ 84.661,-
Alzheimer NL/afd. ZK	Particuliere financiering	n.v.t.	n.v.t.
Zorgaanbieders V&V	AWBZ	n.v.t.	Budget voor respijtzorg onbekend
Gemeente Haarlem	Budget Wmo-voorzieningen	n.v.t.	Budget voor respijtzorg onbekend

3. Plan van aanpak verbetering ondersteuning mantelzorgers

Inleiding

Uit de analyse in het vorige hoofdstuk van landelijke en lokale onderzoeken en publicaties komt een duidelijk beeld naar voren van de grootste knelpunten van mantelzorgers. De gemeente Haarlem benoemt op basis van de knelpunten de volgende drie speerpunten van beleid:

- het verbeteren van de informatie- en adviesverstrekking aan mantelzorgers en intermediairs
- het vergroten van respijtmogelijkheden
- het verbeteren van individuele ondersteuning aan mantelzorgers

De speerpunten zijn gericht op alle mantelzorgers. Deze groep is echter zeer divers en vereist in een aantal gevallen een gerichte aanpak in het bereiken van deze groep en in het aanbod. Zo weten we bijvoorbeeld weinig van jonge mantelzorgers. Om hen te bereiken is internet onontbeerlijk. Ook willen we bekijken of we in regionaal verband via de Jeugdgezondheidszorg jonge mantelzorgers kunnen bereiken en doorgeleiden naar ondersteuning. Ook mantelzorgers van mensen met een psychische of psychiatrische beperking zijn nog te weinig in beeld, dat geldt ook voor allochtone mantelzorgers. Daarom is gekozen om binnen de speerpunten speciale aandacht te geven aan:

- allochtone mantelzorgers
- mantelzorgers van mensen met een psychische/psychiatrische beperking
- jonge mantelzorgers
- mensen die zorgen voor iemand met dementie (*)

Per maatregel wordt bekeken op welke wijze de verschillende doelgroepen het best bereikt kunnen worden en welk aanbod voor deze groep ontwikkeld/uitgebreid moet worden.

De keus voor de speerpunten is mede gebaseerd op waar de gemeente verantwoordelijk voor is en waar zij feitelijk invloed op kan uitoefenen. De speerpunten leiden tot concrete maatregelen die de gemeente Haarlem de komende twee jaar gaat nemen om de mantelzorgers beter te ondersteunen. De speerpunten sluiten tevens aan bij door het Ministerie van VWS, VNG en Mezzo opgestelde document *Basisfuncties Lokale ondersteuning vrijwilligerswerk en mantelzorg (2009)*. Hieronder worden speerpunten verder uitgewerkt. Per speerpunt is een concreet einddoel geformuleerd en de daarbij behorende maatregelen die dit doel moeten bereiken.

3.1. Speerpunt 1: Verbeteren informatie- en adviesverstrekking aan mantelzorgers en intermediairs

Veel mantelzorgers weten de weg niet naar ondersteuningsmogelijkheden. Vaak zijn ze zich niet eens bewust van het feit dat zij mantelzorger zijn. Omdat zij zich niet herkennen als mantelzorger weten ze ook niet altijd welke ondersteuningsmogelijkheden er zijn. Dat kan gaan om allerlei vormen van ondersteuning: van zorgverlofregelingen tot aanpassingen in huis.

In Haarlem zeggen mantelzorgers op het gebied van ondersteuning het meest behoefte te hebben aan informatie en advies. Het is de kunst zoveel mogelijk mantelzorgers te bereiken en ze te informeren. Dat kan via verschillende kanalen: het loket, de huisartsen, de gemeente etc. De gemeente wil zich de komende jaren inzetten om meer mantelzorgers en verwijzers te bereiken en hen te informeren over de ondersteuningsmogelijkheden. De scholing van intermediairs heeft tot doel dat zij mantelzorgers signaleren en kunnen doorverwijzen naar ondersteuningsmogelijkheden.

Op onderdelen wordt bij dit speerpunt regionaal samengewerkt, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van voorlichtingsmateriaal.

(*) Met de speciale aandacht voor mensen met dementie wordt aangesloten bij de landelijke Ketenaanpak Dementie, waarvan Zuid-Kennemerland koploperregio is.

Doel

Het doel van speerpunt 1 is als volgt geformuleerd:

Eind 2010:

- Zijn alle mantelzorgers in de gemeente Haarlem geïnformeerd over ondersteuningsmogelijkheden.
- Is de bekendheid van de term mantelzorg gestegen met 20 %.
- Zijn in totaal 1500 mantelzorgers geregistreerd.
- Heeft de helft van de nieuw geregistreerden een advies gekregen.
- Registreren stichting MEE en Loket Haarlem op mantelzorgers.
- Is voorlichting gegeven aan 250 intermediairs (zoals huisartsen, ziekenhuizen, welzijnswerk, thuiszorg, maatschappelijk werk).

Maatregelen

Om dit doel te bereiken neemt de gemeente de volgende maatregelen:

- Informatiecampagne waarbij gebruik gemaakt zal worden van verschillende media zoals huis-aan-huisbrief, regionale media, internet, voorlichtingsbijeenkomsten, het ontwikkelen van een mantelzorgwijzer, flyers/posters etc.
- Een nulmeting en een één-meting om de bekendheid van de term mantelzorg te meten.
- Faciliteren van het registratiesysteem.
- Faciliteren van het geven van advies.
- Scholing van intermediairs.

NB. Voor de informatiecampagne is een bedrag begroot van € 175.000,-. Hiervan komt een bedrag van € 125.000,- uit het door het rijk beschikbare budget, en € 50.000,- uit de Subsidies Wonen, Welzijn, Zorg 2009. Deze eenmalige extra investering is nodig om de informatiecampagne in de volle breedte te kunnen uitvoeren. Met name de huis-aan-huisbrief beslaat een aanzienlijk deel van de begroting. Zie bijlage 1 voor een overzicht van de begrote kosten voor de informatiecampagne.

3.2. Speerpunt 2: Het vergroten van respijtmogelijkheden

Mantelzorgers, zeker degenen die het zwaarst belast zijn, hebben af en toe behoefte aan een moment van “vrijaf”. Om even bij te komen, om iets voor zichzelf te doen, om te kunnen ontspannen. Deze zogenaamde respijtzorg kent verschillende vormen: een tijdelijke opname in een verzorgings- of verpleeghuis, tijdelijke inzet van hulp in het huishouden, een oppas aan huis voor een dagdeel of een zorgvrijwilliger die meerdere dagen en nachten de zorg overneemt. Respijtzorg is van groot belang voor mantelzorgers om het langer te kunnen blijven volhouden. Ook onder Haarlemse mantelzorgers is behoefte aan meer (mogelijkheden voor) respijtvorzieningen. Lang niet alle mantelzorgers kennen respijtvorzieningen. Sommigen ervaren een belemmering bij de zorgontvanger om hiervan gebruik te maken. Dit speerpunt zal regionaal opgepakt gaan worden.

Doel

Het doel van speerpunt 2 is als volgt geformuleerd:

Eind 2010 is:

- Het aanbod van respijtmogelijkheden in kaart gebracht.
- Het aanbod aan respijtmogelijkheden voldoende divers.
- Het aanbod van respijtmogelijkheden bekend gemaakt.

Maatregelen

Om dit doel te bereiken neemt de gemeente de volgende maatregelen:

- In kaart brengen van huidige aanbod van respijtmogelijkheden zowel intra- als extramuraal.
- Op basis van de behoefte aan respijtzorg ontwikkelen en realiseren van nieuw aanbod (o.a. voor jongeren, bestaand aanbod aantrekkelijker maken).
- Versterken van bestaand aanbod (zoals het uitbreiden van het aantal zorgvrijwilligers).
- Aanbod van respijtmogelijkheden bekend maken.

3.3. Speerpunt 3: Het verbeteren van individuele ondersteuning aan mantelzorgers

Individuele ondersteuning aan mantelzorgers is van groot belang. Bij individuele ondersteuning gaat het om uiteenlopende zaken als voorzieningen in het kader van de Wmo, emotionele steun en lotgenotencontact, financiële ondersteuning en de combinatie van werk en mantelzorg beter mogelijk maken. Met dit laatste geeft 10% van de Haarlemse mantelzorgers aan afstemmingsproblemen te ondervinden. Betere kennis van verlofregelingen, het inschakelen van een mantelzorgmakelaar en het opnemen van dit onderwerp in arbeidsvoorwaarden kan dit verbeteren. Op onderdelen zal regionaal samengewerkt worden.

Doel

Het doel van speerpunt 3 is als volgt geformuleerd:

Eind 2010 is:

- Er een divers aanbod aan individuele ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers.
- Het aanbod aan individuele ondersteuning is maatwerk en biedt flexibiliteit.

Maatregelen

Om dit doel te bereiken neemt de gemeente de volgende maatregelen:

- Op basis van de behoefte aan individuele ondersteuningsmogelijkheden ontwikkelen en realiseren van nieuw aanbod zoals het instellen van een eenmalige “mantelzorgattentie”, parkeerpas voor mantelzorgers, ondersteuning bij invullen van formulieren, netwerkversterking rondom mantelzorger (aansluiten bij experiment hulp bij het huishouden, eigen kracht conferentie), opzetten mantelzorgcafé, stimuleren van mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid bij regionale werkgevers (inclusief de gemeente Haarlem).
- Versterken van bestaand aanbod zoals emotionele ondersteuning, lotgenotencontact “nieuwe stijl”.
- Aanbod van individuele ondersteuningsmogelijkheden bekend maken.

3.4. Uitvoering plan van aanpak

De uitvoering van het plan van aanpak zal in samenwerking met maatschappelijke organisaties worden opgepakt. De begeleidingsgroep van het project heeft hierin een belangrijke rol. De maatregelen zullen worden uitgewerkt en per maatregel wordt bekeken welke organisatie de uitvoering op zich neemt. Op diverse terreinen zal de gemeente Haarlem de samenwerking zoeken met de regiogemeenten.

Het project heeft een looptijd van twee jaar. Dat betekent dat veel van het voorbereidende werk dit jaar gedaan wordt en dat met ingang van 2010 de maatregelen uitgevoerd gaan worden. Over de voortgang zal in de halfjaarlijkse *Voortgangsrapportage Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning* worden bericht.

“Soms sta je er gewoon bij stil, van: ik wil ook iets leuks, even gewoon de tijd om aan mezelf te denken en niet aan anderen (..) Om mezelf een beetje op te laden, om weer verder te kunnen gaan.”

Mevrouw van Oordt

4. Financiën

4.1. Begroting plan van aanpak

In het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* is voor 2009 een bedrag geraamd van € 75.000,- en voor 2010 en 2011 een bedrag van € 50.000,- voor de prioriteit “Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers”.

De dekking van deze middelen wordt gevonden in de eenmalige middelen die in 2007 zijn overgeheveld vanuit het rijk naar gemeenten voor mantelzorgondersteuning. Deze middelen (voor Haarlem een bedrag van € 364.212,-) zijn in Haarlem gereserveerd voor mantelzorgondersteuning middels B en W nota *Bestemming impuls mantelzorgondersteuning* (STZ/WWGZ reg.nr. 2008/20538).

In onderstaand overzicht zijn de speerpunten voorzien van een begroting. Hierbij is uitgegaan van de besteding van het gehele bedrag tot en met 2010, plus een eenmalige extra investering van € 50.000,- ten behoeve van de informatiecampagne. Deze eenmalige extra middelen worden gedekt uit de Subsidies Wonen, Welzijn en Zorg 2009.

MAATREGELEN	BEGROTING
Speerpunt 1 Verbeteren van informatie en advies	
Informatiecampagne	€ 175.000 (*)
Nulmeting/één-meting	€ 5.000
Faciliteren registratiesysteem	€ 5.000
Faciliteren advies	€ 15.000
Scholing intermediairs	€ 25.000
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 225.000</i>
Speerpunt 2 Vergroten van respijtmogelijkheden	
In kaart brengen aanbod respijtvoorzieningen	€ 10.000,-
Ontwikkelen en realiseren nieuw aanbod op basis van behoefte	€ 55.000,- (**)
Versterken bestaand aanbod	€ 35.000,-
Aanbod bekend maken	n.v.t. (zie 1)
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 100.000,-</i>
Speerpunt 3 Verbeteren individuele ondersteuning	
Ontwikkelen en realiseren nieuw aanbod op basis van behoefte	€ 60.000,- (**)
Versterken bestaand aanbod	€ 15.000,-
Aanbod bekend maken	n.v.t. (zie 1)
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 75.000,-</i>
<i>Onvoorzien</i>	<i>€ 15.000,-</i>
TOTAAL	€ 415.000,-

(*) Inclusief de eenmalige extra middelen van € 50.000,-. Zie bijlage 1 voor een uitgesplitste begroting.

(**) Voor het ontwikkelen van nieuw aanbod wordt mogelijk een aanvullende subsidieaanvraag gedaan bij de Provincie.

4.2. Structurele effecten

De uitwerking van de prioriteit “Versterken van de ondersteuning aan mantelzorgers” uit het *Beleidsplan Maatschappelijke ondersteuning 2008-2011* heeft een innovatief karakter. Met de prioriteit wordt een vernieuwingsimpuls gegeven aan de ondersteuning van mantelzorgers met als doel die duurzaam te verbeteren.

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats van de in het plan van aanpak voorgestelde maatregelen. Op basis daarvan wordt bepaald op welke wijze de ondersteuning van mantelzorgers structureel verbeterd kan worden. Voor de financiële dekking met ingang van 2011 is het college voornemens € 50.000,- uit de structurele ruimte in het budget Subsidies Wonen, Welzijn, Zorg en € 50.000,- uit de structurele middelen voor de verhoging van het budget voor welzijnswerk (*Kadernota 2008*)¹ in te zetten.

---

¹ In het Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011 is de helft van deze € 350.000,- (i.c. € 175.000,-) reeds incidenteel bestemd voor innovatieve projecten en activiteiten op het brede terrein van maatschappelijke ondersteuning (van bevorderen van ontmoeting en uitbreiden van de loketten tot versterken van het vrijwilligerswerk en de mantelzorgondersteuning).

Bijlage 1 Begroting informatiecampagne

In onderstaand overzicht staan de begrote kosten voor de gehele informatiecampagne. In de begroting zijn behalve productiekosten ook de vereiste personele inzet meeberekend.

Onderdeel informatiecampagne	Begroting
Huis-aan-huisbrief (opmaak, drukkosten, verspreiding, registratie) (*)	€ 50.000,-
Uitreiken van de eenmalige mantelzorgattentie	€ 30.000,-
Mantelzorggids (redactie, ontwerp, productie, verspreiding)	€ 25.000,-
Website (ontwikkelen content, beheer)	€ 10.000,-
PR campagne over mantelzorg (posters/muppies)	€ 15.000,-
Flyers (ontwerpen, productie, verspreiding)	€ 10.000,-
Huis-aan-huis weekbladen (advertenties)	€ 2.000,-
Internet (o.a. Hyves tbv jongeren)	€ 10.000,-
Voorlichtingsbijeenkomsten	€ 4.000,-
Regionale media	€ 5.000,-
Ontwikkelen publiciteitsmateriaal (b.v. zadelhoesjes, pennen)	€ 6.000,-
Onvoorzien	€ 8.000,-
TOTAAL	€ 175.000,-

- (*) In de huis-aan-huisbrief wordt informatie gegeven over ondersteuningsmogelijkheden aan mantelzorgers. Tegelijkertijd willen we met deze brief mantelzorgers meer mantelzorgers in beeld krijgen. Dat willen we doen door middel van het eenmalig uitreiken van een “mantelzorgattentie” in de vorm van een cadeaubon. De mantelzorgattentie is tevens een middel om vanuit de gemeente de waardering voor mantelzorgers te uiten. Mantelzorgers dienen zich op te geven om de attentie te kunnen ontvangen. Tandem zal deze mensen registreren en zo nodig ondersteuning bieden. Op het antwoordformulier staan enkele vragen over hun mantelzorgsituatie met als doel informatie te verzamelen over de Haarlemse mantelzorger. De (eerste) mantelzorgattentie zal op de Dag van de Mantelzorg of feestelijke wijze worden uitgereikt. In meerdere gemeenten (o.a. Velsen, Zaanstad, Zandvoort) is een dergelijke actie een groot succes geweest.

Bijlage 2 Advies van de Wmo-raad en reactie college van B&W

Het college van B&W heeft in november 2008 aan de Wmo-raad een advies gevraagd inzake mantelzorgondersteuning. Dit advies is op 4 december 2008 aan het college aangeboden. Het college van B&W is verheugd met het deskundige en praktische advies dat de Wmo-raad heeft opgesteld. Het college heeft de aanbevelingen meegenomen in het opstellen van het plan van aanpak. Hieronder is het advies van de Wmo-raad weergegeven en voorzien van een reactie van het college.

Advies van de Wmo-raad en reactie van college van B&W

Advies Wmo-raad:

Vanwege mogelijke begripsverwarring vinden wij het belangrijk in het actieplan de begrippen mantelzorg en zorgvrijwilligers te onderscheiden. Mantelzorg is zorg die noodzakelijkerwijs langdurig, onbetaald en vanuit persoonlijke betrokkenheid wordt verleend door familie, vrienden en mensen uit de naaste omgeving van hulpbehoevende ouderen, zieken of gehandicapten. Zorgvrijwilligers worden ingezet bij deze doelgroepen maar altijd als ondersteuning van de mantelzorg of professionele zorg. Het zorgvrijwilligerswerk kenmerkt zich door een verplichte basistraining voordat zij worden ingezet. Taken van zorgvrijwilligers zijn afgebakend en duidelijk afgesproken. Zij hebben tot doel de mantelzorg te ontlasten.

Reactie van het college:

Het college is het met de Wmo-raad eens dat er een groot verschil bestaat tussen mantelzorg en vrijwilligerswerk. Mantelzorg is iets wezenlijks anders dan vrijwilligerswerk: mantelzorg overkomt je, voor vrijwilligerswerk kies je. Hieraan is in paragraaf 2.1. aandacht besteed.

Advies Wmo-raad:

De maatschappelijke relevantie van mantelzorg is groot. De economische waarde is plusminus € 8 miljard (bron: SGBO 2007). Zonder mantelzorg zou de zorg voor chronische zieken en gehandicapten onvoldoende continuïteit kennen. De mantelzorg is dus van onschatbare waarde. Het is van belang dit in het actieplan duidelijk te benadrukken.

Reactie van het college:

Het college onderschrijft de grote (maatschappelijke) waarde van mantelzorg, dit is in paragraaf 2.1. expliciet verwoord. Dat de versterking van de ondersteuning aan mantelzorgers tot prioriteit is benoemd in het Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011 is tevens een onderstreping van het belang dat de gemeente hieraan hecht.

Advies Wmo-raad:

Belangrijke prioriteit is: het waarborgen van de continuïteit van de mantelzorgers. Met dit doel voor ogen is het van belang te inventariseren welke knelpunten leven onder de mantelzorgers in Haarlem. Daarvoor is allereerst nodig de mantelzorgers in beeld te krijgen. In Haarlem zijn plusminus 23.000 mantelzorgers terwijl er maar 500 van in beeld zijn. Het is belangrijk om te inventariseren: wat is de wens van de mantelzorger, wat hebben zij nodig om het vol te houden, wat zijn de positieve en negatieve effecten van de mantelzorger, enzovoort. Op basis van deze inventarisatie kan het beleid van onderop verder worden ingevuld. Het is interessant om de manier waarop andere gemeenten het mantelzorgbeleid invullen in kaart te brengen. Hier kan Haarlem zijn voordeel mee doen.

Reactie van het college:

Voor het opstellen van het plan van aanpak is op diverse manieren geïnventariseerd welke knelpunten de Haarlemse mantelzorgers ondervinden: door middel van de Veiligheids- en Leefbaarheidsmonitor, het Omnibusonderzoek, het kwalitatieve onderzoek en het digipanel jeugd. Bovendien heeft de begeleidingsgroep een belangrijke rol gespeeld in het aandragen van knelpunten. Het vergroten van het aantal geregistreerde mantelzorgers is een van de doelen van speerpunt 1: het versterken van de informatie en adviesfunctie.

Advies Wmo-raad:

Aanbevolen wordt het opsporen van mantelzorgers te laten lopen via aanbieders van huishoudelijke hulp, de verzorgings- en verpleeghuizen en de huisartsen. Als de mantelzorgers eenmaal bekend zijn is het van belang hen een brief te sturen met de vraag welke ondersteuningsbehoeften zij hebben om hun rol als mantelzorger vol te kunnen houden. De Wmo-raad denkt graag mee over de inhoud van de brief.

Reactie van het college:

Het doel van het eerste speerpunt is om mantelzorgers in beeld te krijgen en hen te informeren over de ondersteuningsmogelijkheden. Een tweede route is het scholen van intermediairs zodat zij mantelzorgers kunnen signaleren en doorverwijzen. Het informeren van mantelzorgers en intermediairs is een doorlopend proces. Daarvoor heeft het college een structureel € 30.000,- beschikbaar gesteld.

Advies Wmo-raad:

Als de knelpunten eenmaal bekend zijn, dan is het van belang een goed aanbod van ondersteuning op te zetten. Bekend is al dat respijtzorg een van de belangrijke bronnen is in de ondersteuning van de mantelzorg. Als de respijtzorg goed is opgezet in Haarlem dan wordt het voor mantelzorgers mogelijk tijdelijk ontlast te worden, zodat er ook ruimte is voor een eigen leven. Het is van belang een actief aanbod voor respijtzorg te stimuleren. Met zorginstellingen moeten hierover duidelijke afspraken worden gemaakt.

Wij bevelen aan het beleid van de regionale en landelijke instellingen te volgen zoals Mezzo, Draagnet, en Tandem. Laagdrempeligheid van deze organisaties dient gestimuleerd te worden. Ook het pas opgerichte Platform voor mantelzorgers heeft een visie op de ondersteuningsbehoeften van de mantelzorgers. Het is belangrijk het Platform te betrekken bij de actiepunten nota.

Reactie van het college:

Het doel van de speerpunten 2 en 3 is versterking en uitbreiding van het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers realiseren: vergroten van de respijtmogelijkheden en het versterken van individuele ondersteuning. De uitwerking gebeurt uiteraard in overleg en in samenwerking met maatschappelijke partners als zorgaanbieders en mantelzorgorganisaties.

Advies Wmo-raad:

Een zorgcoach die voor patiënten contact onderhoudt met verschillende zorginstanties is een nieuwe ontwikkeling die goed kan helpen in het ondersteunen van de mantelzorgers. Aangepast vervoer, aanpassingen in huis, hulpmiddelen, er valt van alles te regelen als mensen langdurig hulpbehoevend zijn. Voor een leek valt het niet mee de weg te vinden in de wirwar van instanties, die ook nog eens allemaal hun eigen systemen hanteren. Een zorgcoach neemt voor deze mensen het werk uit handen terwijl de betrokken instanties gebaat hebben bij vlotte en deskundige invulling van bijvoorbeeld formulieren. De zorgcoach kan een persoon zijn van vlees en bloed, maar het kan ook een virtuele coach zijn.

Reactie van het college:

Het college begrijpt het pleidooi van de Wmo-raad voor een “zorgcoach”: iemand die bij het regelwerk kan ondersteunen. Naar de mening van het college bestaat deze functie echter al, namelijk in de vorm van de mantelzorgmakelaar. Tandem heeft hiervan enkele in dienst. Daarnaast kunnen burgers, en dus ook mantelzorgers, terecht bij Loket Haarlem voor informatie en advies. Loket Haarlem helpt ook bij het invullen van formulieren.

Advies Wmo-raad:

Aanbevolen wordt een budget beschikbaar te stellen voor PR Communicatie t.b.v. bestaande instellingen in de regio zoals Tandem, en Draagnet. Ook het Platform voor mantelzorg is hierbij een belangrijke speler.

Reactie van het college:

Het college stelt € 125.000,- beschikbaar voor een informatiecampagne. In deze campagne zullen alle organisaties die mantelzorgers ondersteunen onder de aandacht gebracht worden.

Advies Wmo-raad:

Zoals gezegd, moeten mantelzorgers kunnen rekenen op een adequaat ondersteuningsaanbod. Basisfuncties van ondersteuning moeten duidelijk worden, zodat men weet waar men op kan rekenen. In ieder geval zijn de drie basisfuncties informatie en advies, diverse vormen van ondersteuning zoals zorgvrijwilligers, en respijtzorg van belang. Het voorbeeld van Engeland verdient in Nederland navolging. In Engeland zijn in het handvest mantelzorg alle basisfuncties uitgewerkt en geregeld.

Reactie van het college:

Het plan van aanpak sluit aan bij de door het ministerie van VWS opgestelde basisfuncties mantelzorg. Dit zijn onder meer de punten die door de Wmo-raad naar voren zijn gebracht: informatie en advies en respijtzorg. De Wmo-raad refereert aan het Engelse handvest: Mezzo heeft inmiddels een Manifest Mantelzorg uitgegeven. Het plan van aanpak sluit hierop aan.

Advies Wmo-raad:

Het mantelzorg compliment, een budget dat in 2007 is vastgesteld maar niet is uitgegeven, moet actief en daadwerkelijk worden besteed en ingezet voor de mantelzorgers. Aanbevolen wordt het voorbeeld van Zaanstad te volgen. In Zaanstad is het mogelijk met een eenvoudig aanvraagformulier de mantelzorg bonus aan te vragen.

Reactie van het college:

De gemeente Haarlem heeft in 2007 een eenmalig bedrag van € 365.000,- vanuit het Rijk gekregen voor de ondersteuning van mantelzorgers. Dit bedrag zal in zijn geheel aan de ondersteuning van mantelzorgers worden besteed. (zie paragraaf 4.1) In dit plan van aanpak is gekozen voor meerdere speerpunten. Het college is van mening dat met de veelvoud aan maatregelen uit het plan van aanpak de ondersteuning aan mantelzorgers effectiever is dan met een eenmalige financiële bijdrage aan mantelzorgers.

Advies Wmo-raad:

Bovendien is het mantelzorgcompliment nu alleen beschikbaar voor chronische zieken met een AWBZ indicatie. Het moet ook mogelijk zijn dat mantelzorgers die zorgen voor mensen met alleen huishoudelijke hulp een beroep moeten kunnen doen op het mantelzorgcompliment. In dat geval zou de aanvraag voor het compliment via de Gemeente kunnen lopen.

Reactie van het college:

Een van de onderdelen van de informatiecampagne is het uitreiken van een eenmalige gemeentelijke “mantelzorgattentie” aan de Haarlemse mantelzorgers. De toekenning is niet afhankelijk van een AWBZ- of Wmo-indicatie.

Advies Wmo-raad:

Compensatieplicht in relatie tot mantelzorg behoeft verduidelijking. Is respijtzorg en compensatieplicht een en hetzelfde of zijn het verschillende grootheden. Aanbevolen wordt uitwerking te geven aan de verordening.

Reactie van het college:

De *Verordening individuele voorzieningen maatschappelijke ondersteuning* wordt op dit moment geëvalueerd. In de nieuwe *Verordening* is de mogelijkheid opgenomen dat mantelzorgers hulp bij het huishouden kunnen ontvangen in het kader van respijtzorg. De *Verordening* wordt ter advisering aan de Wmo-raad voorgelegd. Bij die gelegenheid kan de Wmo-raad bepalen of zij de verhouding tussen compensatieplicht en mantelzorg voldoende duidelijk vindt.

Advies Wmo-raad:

Mensen die werken moeten in de gelegenheid worden gesteld indien de partner of naast familielid ziek is werk en mantelzorg te combineren. Bepleit wordt te attenderen op mogelijkheden voor mantelzorg in de bestaande Cao's. Er moet meer bekendheid komen voor mogelijkheden van bijzonder verlof, zodat werknemers die mantelzorg verlenen gewoon kunnen blijven werken. Speciale aandacht is nodig voor de positie van vrouwen. Zij vervullen hun mantelzorgrol naast hun deeltijdfuncties. Hierdoor zijn groeimogelijkheden en pensioenopbouw beperkt. Speciale aandacht voor dit knelpunt is noodzakelijk. Voorbeeldgedrag doet goed. De Gemeente zou hier in haar eigen CAO het goede voorbeeld kunnen geven.

Reactie van het college:

Het college is met de Wmo-raad van mening dat mantelzorgers de zorg voor hun naaste zo goed mogelijk moeten kunnen combineren met hun eventuele baan. In de uitwerking van speerpunt 1 zal ook aandacht worden besteed aan het bekend maken van bestaande verlofregelingen voor mantelzorgers. Daarnaast zullen in regionaal verband regionale werkgevers worden gestimuleerd tot een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid, inclusief de gemeente Haarlem.

Advies Wmo-raad:

Er dient beleid te worden ontwikkeld voor specifieke doelgroepen, zoals jonge mantelzorgers, allochtone mantelzorgers (in samenwerking met het migrantenplatform), GGZ mantelzorgers (i.s.m. de cliënten belangengroep). In Velsen is de Gemeente hier al vrij ver mee. Haarlem kan hier haar voordeel mee doen.

Reactie van het college:

In de uitwerking van het plan van aanpak zal bij alle speerpunten specifieke aandacht worden besteed aan bovengenoemde groepen alsmede aan mantelzorgers van mensen met dementie. (zie paragraaf 3)

Advies Wmo-raad:

Mantelzorgers dienen de mogelijkheid te krijgen gebruik te maken van een parkeervergunning. Zij moeten vrij kunnen parkeren in de stad.

Reactie van het college:

In het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* is opgenomen dat de gemeente onderzoek zal doen naar de verlening van een parkeervergunning aan mantelzorgers. Dit onderzoek naar wenselijkheid en uitvoerbaarheid is onderdeel van speerpunt 3, het versterken van individuele ondersteuning aan mantelzorgers.